

ARBETSMILJÖ

FONDENS

SAMMANFATTNINGAR

1075

Den psykosociala arbetsmiljön på Radiumhemmet i samband med ökad anhörigmedverkan

---

För innehållet i denna sammanfattning svarar G Ahlberg-Hultén, Statens institut för psykosocial miljömedicin, Box 60210, 104 01 Stockholm, tel 08-34 05 60.

Pnr 85-0324 Arbetslivsforskning, psykosociala problemområden, allmänt (60); Arbetsorganisation, övrigt(64) Maj 1987

Inledning

På Radiumhemmets (RaH) avdelning 5 pågick under tiden 84-08-01–85-04-30 en försöksverksamhet med anhörigas medverkan i vården. Syftet med föreliggande undersökning var att undersöka hur denna verksamhet påverkade den psykosociala arbetsmiljön. Vid planeringen antogs att en ökad anhörigmedverkan antingen kunde leda till större arbetstillfredsställelse p g a ökad kontakt med patienternas familj, eller att den nya kontakten skulle bli alltför påfrestande och leda till känslomässig distansering och ökade tecken på ångest.

Innan försöksverksamheten inleddes och i slutet av denna delades en omfattande enkät ut till personalen på försöksavdelningen och ytterligare tre vårdavdelningar. Enkäten innehöll frågor om bl a samarbete, möjlighet till inflytande över arbetets upp-

läggning och innehåll, motivation, omvårdnadsfrågor, psykisk och fysisk påfrestning och hälsotillstånd. Dessutom genomfördes halvöppna intervjuer med personalen på försöksavdelningen och ytterligare en avdelning. Intervjuerna behandlade personalens inställning till anhöriga och till arbetet inom cancervård.

Svarsfrekvensen för enkäterna var vid det första undersökningstillfället 80,3 procent och vid det andra 75 procent.

Resultaten av enkätundersökningen

Nästan hälften av samtliga svarande uppgav sig sakna psykologisk kunskap. Något färre saknar kunskaper i medicin. Så gott som samtliga tycker att samarbetet på avdelningen och med egna arbetskamrater fun-

gerar bra. Något färre är nöjda med samarbetet mellan olika avdelningar, mellan dag- och nattpersonal och med sina arbetsledare.

1 av 3 känner sig ofta uppskattad av överordnade och den egna personalkategorin. Mycket få personer tycker att arbetet ofta är för svårt, något fler anser att det ofta är för enkelt. 1 av 5 svarar att det ofta är för mycket att göra. De flesta tycker inte att arbetet försvåras av att man inte vet vad som väntas av en i arbetet, eller att olika personer har oförenliga krav på hur arbetet ska genomföras. Det är vanligare att problem uppstår p g a brist på information eller oklara instruktioner.

Drygt hälften anser att de fortlöpande lär sig nya saker i arbetet, två tredjedelar önskar däremot göra det i större utsträckning.

Möjligheterna till inflytande över arbetsuppläggning betraktas av de flesta som stora, däremot anses det svårare att gå ifrån 10 minuter för att exempelvis ringa privat-samtal. 94 procent tyckte att ansvaret för uppgifter av omvårdnadskaraktär var "lagom". Drygt hälften angav att arbetet kan försvåras av patienternas krav och förväntningar, men det är också patienterna som ger mest uppskattning. Många anger också att de får uppskattning från anhöriga.

De flesta svarar att de går in och pratar med patienterna när det finns tid, men 1/3 uppger att de oftast inte har tid att tillfredsställa patienternas behov av få prata. Många, knappt hälften, uppger att patienterna kan vara rädda för att besvara personalen. Drygt hälften anser sig kunna ge tillfredställande svar om patienter frågar någonting som rör hans/hennes sjukdom. Tilltron till att patienterna får den medicinska vård och den personliga omvårdnad de behöver är stor. Något färre anser att deras behov av känslomässigt stöd tillgodoses. 1/3 skulle föredra att ha hand om färre patienter och i stället ha större ansvar och fler uppgifter med varje patient.

De flesta anser att patienterna ofta får begriplig information om sitt hälsotillstånd och behandling. Möjligheterna att få upplysningar om alternativa behandlingsformer, ta del av journalen eller att besluta att avbryta behandlingen anses betydligt

mindre.

14 procent grubblar nästan dagligen över någon patients situation utanför arbetstid. Det är ovanligare att känna skuld-känslor för att någon patient inte fått den behandling han/hon borde fått. Det är inte särskilt vanligt att känna oro för hälsorisker i arbetet eller att ha ont i huvudet eller magen när man arbetar. De vanligaste fysiska besvären är olika typer av ryggbesvär, huvudvärk, förkylningar och magkatarrliknande symptom. Omkring 10 procent har ofta sådana besvär. Det är mycket vanligt att man går till arbetet fast man känner sig dålig. 25 procent har varje vecka svårt att somna. Mer än 80 procent svarar att de är ganska nöjda med sin sömnkvalitet.

För att kunna studera den eventuella förändring som skedde p g a anhörigprojektet gjordes en jämförelse mellan avdelning 5 och de övriga tre avdelningarna.

I de fall det fanns skillnader mellan avdelning 5 och de övriga bestod dessa i att man på avdelning 5 upplevde sin arbetsmiljö något mer positivt. I jämförelse med sjukhuspersonal i allmänhet upplever emellertid personalen på samtliga fyra avdelningar sin psykosociala arbetsmiljö som bättre. En del av frågorna i enkäten var gemensamma frågor till Bertil Gardells undersökning "Sjukhusets psykosociala arbetsmiljö". En jämförelse mellan de båda undersökningarna visar bl a att personalen på RaH känner sig mer uppskattad, tycker att den har större inflytande över arbetet och känner både större frihet och säkerhet i förhållande till patienterna.

Uppföljning

Vid uppföljningen 1985, då försöksverksamheten pågått cirka åtta månader upplevde de 15 personer som varit med vid bägge undersökningstillfällena sitt arbete som mindre intressant och stimulerande. De kände sig mindre uppskattade och mer kritiserade. Önskemålen om att lära nya saker i arbetet hade minskat och arbetet ansågs i större utsträckning försvåras av oklara krav. Sjukfrånvaron hade ökat. En jämförelse mellan hela avdelning 5 1984 och hela avdelning 5 1985 visar förändring-

ar som stöder tanken på att avståndet mellan personal och patient ökat, att samarbetet försämrats och eventuellt att yrkesstoltheten blivit mindre.

Även om det inte finns någon motsvarighet till denna förändring på de andra avdelningarna är det tveksamt om denna uteslutande var beroende av anhörigprojektet. Mellan de bägge undersökningstillfällena hade avdelning 5 dessutom bytt avdelningsföreståndare, vilket gör resultatet svårare att tolka. Den förhållandevis goda arbetsmiljön på RaH, frivilligheten att delta i projektet och det faktum att en speciellt anställd sköterska ansvarade för verksamheten med de anhöriga gjorde att förutsättningarna var mycket goda. Trots detta försämrades arbetsmiljön något, varför det finns skäl att tro att avdelningar med mindre goda förutsättningar skulle påverkas mer negativt. Därmed är inte sagt att effekterna skulle vara desamma på lång sikt.

Resultat

Av intervjuerna framgår att drygt hälften av personalen på avdelningarna 5 och 3 såg positivt på att de anhöriga i ökad utsträckning skulle medverka i vården. Vid det första intervjutillfället var det framförallt de positiva effekterna för patienterna som nämnades. I den andra intervjun är det också många som anger att det har effekter för personalen, både positiva och negativa. Denna utveckling är gemensam för båda avdelningarna. 1985 är det fler än det var 1984 som tycker att de anhöriga kan delta i alla typer av sysslor med patienten. Framförallt anser man dock att det är den prak-

tiska omvårdnaden som den anhörige kan medverka i. Knappt hälften kunde tänka sig att i någon form ha kontakt med de anhöriga i hemmet, cirka 1/3 ville inte det och resten var tveksamma. 1985 var det något färre på avdelning 5 som var direkt negativa. En förutsättning för denna kontakt skulle emellertid vara att det anställdes mer personal.

På avdelning 3 var man mer positivt inställd till att i organiserad form prata om känslor som väcktes i arbetet men även på avdelning 5 fanns ett stort intresse för sådana gruppsamtal med någon utifrån. Många uttryckte också ett behov av någon form av psykologiskt stöd för nattpersonalen. 79 procent av samtliga intervjuade skulle vilja ha mer utbildning i psykologiskt omhändertagande.

Inlevelseförmåga ansågs ha störst betydelse för att både passa för och klara av arbete inom cancervård. Det som oftast angavs som sämst med arbetet på RaH var arbetstiderna, tidspressen och den psykiska påfrestningen. Som bäst angavs oftast kontakten med patienter och anhöriga men många nämnde också kamratskapen och "att betyda något för andra".

Överlag är svarsmonstret på de båda avdelningarna lika och mycket få förändringar har skett 1985.

Rapporten

Den psykosociala arbetsmiljön på Radiumhemmet i samband med ökad anhörigmedverkan (53 sidor) kan beställas från Statens institut för psykosocial miljömedicin, Box 60210, 104 01 Stockholm, tel 08-34 05 60.

Arbetsmiljöfonden

Box 1122, 111 81 Stockholm
Tel 08-796 47 00 (vx)